

e-ISSN:2587-2168

International Journal of
Disciplines Economics &
Administrative Sciences
Studies (IDEASTUDIES
Journal)

Vol: 8 Issue: 39

Year: 2022

pp 263-272

Article ID

61983

Arrival

25 January 2022

Published

28 March 2022

Doi Number

10.29228/ideas.58226

How to Cite This Article

Kutluay Tutar, F.; Firat,
E. & Balkaya, D. (2022)."Türkiye'de Yolsuzluk
Ve Ekonomik BüyümeÜzerine Bir İnceleme:
1995-2020 Zaman SerisiAnalizi", International
Journal of DisciplinesEconomics &
Administrative SciencesStudies, (e-ISSN:2587-
2168), Vol:8, Issue:39;

pp:263-272

International Journal of
Disciplines Economics &
Administrative Sciences
Studies is licensed under a
Creative Commons
Attribution-NonCommercial
4.0 International License.

Türkiye'de Yolsuzluk ve Ekonomik Büyüme Üzerine Bir İnceleme: 1995-2020 Zaman Serisi Analizi

A Study on Corruption And Economic Growth In Turkey: 1995-2020 Time Series Analysis

Filiz KUTLUAY TUTAR¹ Emine FIRAT² Didem BALKAYA³

¹ Doç. Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, Niğde, Türkiye (Corresponding Author)

² Doç. Dr. Aksaray Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, Aksaray, Türkiye

³ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, S.B.E., İktisat Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, Niğde, Türkiye

ÖZET

Yolsuzluk; bulunulan konum nedeniyle sahip olunan yetkinin doğrudan ya da dolaylı yoldan maddi veya manevi kazanç sağlamak amacıyla kötüye kullanılması ifade eder. Günümüzde global sorunlar arasında yer alan yolsuzluk iktisatçıların çalışma konularından biridir. Hem gelişmiş hem de az gelişmiş ülkelerde görülen yolsuzluklar; ekonomide yatırımları caydırdığı, ekonomik büyüme ve kalkınmayı olumsuz etkilediği, gelir dağılımını bozduğu, kaynak israfına yol açtığı son olarak demokrasi ve ahlaki zedelediği gibi makroekonomik büyüklükleri olumsuz etkilemektedir. Çalışmanın temel amacı Türkiye'de yolsuzluğun, ekonomik büyümeye olan etkilerini analiz etmektir. Bu doğrultuda ilk olarak yolsuzluk kavramı, nedenleri, nasıl ölçülebileceği hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlamak için alternatif bir model üretilmiştir. Modelde ekonomik büyüme bağımlı değişken, yolsuzluk, enflasyon, işsizlik ve nüfus artışı bağımsız değişken; internet erişimi ve hane halkı kredi kartı kullanımı ise kontrol değişkenler olarak belirlenmiştir. Daha sonra değişkenlerin durağanlık seviyeleri sınanmıştır. Uzun ve kısa dönem ilişkinin varlığını test etmek için ise ARDL analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yolsuzluğun ekonomik büyümeyi negatif yönlü etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yolsuzluk, Ekonomik Büyüme, Uluslararası Şeffaflık Örgütü, Yolsuzluk Endeksi, Türkiye.

ABSTRACT

Corruption; It refers to the abuse of the authority, which is acquired due to the current position, for the purpose of obtaining material or moral gain directly or indirectly. Corruption, which is among the global problems today, is one of the working subjects of economists. Corruption in both developed and underdeveloped countries; It deters investments in the economy, negatively affects economic growth and development, disrupts income distribution, causes waste of resources, and finally damages democracy and morality, as well as negatively affecting macroeconomic magnitudes. The main purpose of the study is to analyze the effects of corruption on economic growth in Turkey. In this direction, firstly, a general evaluation has been made about the concept of corruption, its causes and how it can be measured. An alternative model was produced to describe the relationship between the variables. In the model, economic growth is the dependent variable, corruption, inflation, unemployment and population growth are the independent variables; Internet access and household credit card usage were determined as control variables. Then the stability levels of the variables were tested. ARDL analysis was carried out to test the existence of a long- and short-term relationship. According to the results obtained, it has been seen that corruption has a negative effect on economic growth.

Keywords: Corruption, Economic Growth, Transparency International, Corruption Index, Turkey.

1. GİRİŞ

Yolsuzluk eski çağlardan beri varlığını devam ettiren ve günden güne yaygınlaşan bir sorundur. Tüm dünyayı ilgilendiren bu sorun birey-toplum, birey-devlet veya devlet-toplum ilişkilerini derinden etkileyen faktörler arasındadır. Bu durum ülkelerin büyümesinin önünde bir engel teşkil etmektedir. Bu konu hakkında birçok ülkenin literatür incelemesi yapıldığı görülmektedir.

Yolsuzluk, görevi kötüye kullanma, nizamsızlık, iltimas veya rüşvet gibi kavramlarla eş anlamlı olan yolsuzluk devlet içinde sosyal, siyasal ve kültürel birçok alanı etkiler (Yılmaz, 2010). Yolsuzluğun devletin yapısında oluşturduğu bozukluk ekonomik boyutuna da yansımıştır. Bu sebeple devletler bu konu üzerinde önemler almış ve yolsuzluğun engellenmesi için önemli adımlar atmışlardır.

Yolsuzluk kamu içinde bireysel çıkarların veya maddesel kazançların öneminin artması durumudur. Özellikle devlette verilen özel yetkilerin yasa dışı ve kendi çıkarları doğrultusunda kullanılması bu kavramın eylemleştirilmiş halidir. Yolsuzluk nicelik ve nitelik bakımından farklılık gösterir. Neredeyse tüm ülkelerde görülen yolsuzluk kimi ülkelerde devletin yönetim gücünü etkileyecek kadar büyümüştür. Dolayısıyla yolsuzluk

sayısının yoğun olduğu ülkelerde toplumsal, siyasal ve ekonomik huzursuzluk artış gösterirken, yolsuzluğun daha az görüldüğü ülkelerde neredeyse her alanda refahın arttığı görülmektedir. (Berkman, 2010).

Özellikle ekonomik ve siyasi gelişmelerin önünde önemli bir bariyer haline gelen yolsuzluk devlet içinde oluşan sorunlar sonrası da ortaya çıkmaktadır. Örneğin zayıf devletlerin kötü yönetimi sonrası bürokratik aksamalar, kamudaki yetersiz hizmetler veya kanunların etkisinin azalması sonrası yolsuzluk görülmektedir. Devlet için görevlerde veya özel sektörlerde çalışan bireylerin çıkar talepleri sebebiyle yolsuzluk artmaktadır. Daha açık bir ifade ile devlet içi sorunların artmasından sonra bireylerin çıkar taleplerine bağlı olarak yolsuzluk artış ve azalış gösterebilir.

Yolsuzluğun ekonomik yatırım, ekonomik gelişme, gelir dağılımı gibi faktörlerin önünde bir engeldir. Özellikle yolsuzluk makroekonomik alanların gelişimini olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuz etkiyi en aza indirebilmek için devletlerin kendi içinde önlemler alması gerekmektedir. Aksi durumda devlet ve toplum arasında mevcut barışın ve huzurun temelleri olan karşılıklı güven, adalet ve eşitlik ilkeleri zarar görmektedir. Dolayısıyla toplum içinde çıkar ilişkileri, güvensizlik gibi önemli toplum sorunları artar ve buna paralel olarak kaosun yükselir.

Bu çalışmanın amacı yolsuzluğun iktisadi büyümeye olan etkilerini literatürde bulunan ve eksik olduğu düşünülen kontrol değişkenler ekleyerek analiz etmektir. Bu doğrultuda ilk olarak yolsuzluk kavramsal açıdan incelenmiş ve nedenlerini, nasıl ölçüleceği, hangi ölçütlerin kullanıldığı açıklanmıştır. Çalışmanın devamında ilgili değişkenler ile model oluşturulmuş ve ekonometrik analiz aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada öncelikle değişkenlerin sabit ve trendlerine bakılmış ardından birim kök analizi yapılmıştır. Modelde kısa ve uzun dönemli ilişkinin incelenmesi için ARDL testi uygulanmıştır. Ülkemizde yolsuzluğun ekonomik büyümeye olan negatif yönlü etkisi kanıtlanmış ve bu konuda ilgili değerlendirme öneriler yapılmıştır.

2. YOLSUZLUĞUN KAVRAMSAL AÇIDAN ANALİZİ VE NEDENLERİ

Yolsuzluk tanım olarak bakıldığında; devlet kaynaklarının kişi veya gruplar tarafından devlet dışı çıkarlar için kullanılması ve bu sayede bireylerin güç veya servet kazanmasıdır. Bu durum bir görevin veya bir yetkinin kötüye kullanılması olarak tanımlanır (tdk.gov.tr).

Literatür araştırması yapıldığında yolsuzluk karşımıza İngiliz dilinde “*corruption*” kelimesi ile karşımıza çıkmaktadır. Rüşvet verme, ahlaki bozukluk veya yozlaşma anlamlarında kullanılmaktadır. Latince de ise “*corrumpere*” olarak bilinen yolsuzluk yine yasa dışı, ahlaksızlık, gayrimeşru gibi anlamlar taşımaktadır (Mutuwafhethu, 1997: 191). Dominic’e göre (2014) yolsuzluğun on temel nedeni vardır:

Tablo 1: Yolsuzluğun Nedenleri

☞ Bireysel çıkarlar	☞ Yasalar ve yetersiz kontroller
☞ Bireysel ahlaki hassasiyetin azalması	☞ Yavaş adli işlemler
☞ Kamuda veya özel kurumlarda çalışırken hizmet	☞ Terfilerde ahlaki kriter eksikliği
duygusunun olmaması	☞ Yolsuzluk suçlamalarını önemsiz göstermek
☞ Yolsuzluğa göz yuman kültürel ortamlar	☞ Yolsuzluk suçlamalarına az tepki vermek
☞ Şeffaflığın olmaması	

Kaynak: Dominic, 2014.

Yolsuzluğun en yaygın görüldüğü alan kamu iktisadi ve idari birimleridir. Dolayısıyla devlet yönetiminin kamu alanlarını sıkı bir disiplinle incelemesi gerekmektedir. Kişi, grup veya siyasiler tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak yolsuzluk işlenebilir. Bu sebeple, yolsuzluk çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Tanzi’ye göre bu sınıflandırma aşağıdaki gibidir (1998: 569-570);

- ✓ Siyasi yolsuzluklar; devlet için üst düzeyde çalışan bireyler tarafından yapılan yolsuzluklardır. Bu tür yolsuzluklar genel itibariyle bulunulan mevkilerin daha da yükseltilmesi için kullanılır.
- ✓ Maliyetin düşürülmesinde veya çıkar sağlamak için yapılan yolsuzluklar; ihalelerde maliyetin azaltılması ve daha fazla çıkar sağlanması ve haksız kazancın elde edildiği yolsuzluklardır.
- ✓ Rüşvet yolsuzluğu: yaptırılmak istenen bir iş için yasa dışı yollara başvurularak yapılacak işi hızlandırmak için kamu personellerine rüşvet teklif edilmesi veya rüşvet talep edilmesidir. Böylece devlet içinde verilen görevi grup veya birey çıkarları için kullanılan yoldur.
- ✓ Zorunlu veya gönüllü yolsuzluk; herhangi bir işin tamamlanması için zorunlu yapılan yolsuzluk veya işin hemen bitmesi için gönüllü yapılan yolsuzluktur.
- ✓ Merkezi veya yerel yönetimlerde gerçekleşen yolsuzluklar; ihalelerden önce veya işlemler yapılmadan kişilerden veya kurumlardan rüşvet talep edilmesidir.
- ✓ Öngörülebilir veya keyfi yolsuzluklar; yolsuzluğun devlet dairelerinde normal bir hareket olarak algılanması ve keyfi rüşvet alınmasıdır.

Bu tür yolsuzluklar tüm ülkelerde görülebilmektedir ve görüldüğü bölgeye göre değişkenlik gösterebilir. Bu farklılıklara sebep olan unsurlar ise sosyal, siyasal ve ekonomik etkenlerdir. Dolayısıyla yolsuzluk sebepleri sosyo-kültürel, siyasal veya ekonomik nedenler olarak ayrı başlıklar altında incelenebilir. Bu duruma işlerini tamamlamak için çalışanlara kanun dışı ödeme yapmak örnek gösterilebilir. Bu tür bir yolsuzluk işletmenin ve işçilerin performanslarını olumsuz olarak etkileyebilir. Bu yolsuzluğun ortaya çıkarılması oldukça zordur.

3. YOLSUZLUĞUN ÖLÇÜLMESİ VE YOLSUZLUK ENDEKSLERİ

Yolsuzluğun temel nedenlerinden sonra önemli bir diğer konu da bu yolsuzlukların nasıl ortaya çıkarılacağıdır (Uslaner, 2008). Yolsuzluk algısını ölçmek yolsuzluk kavramını belirtmekten daha zordur. Tanzi'ye göre yolsuzluk ölçülebilen bir hareket alanı olabilseydi büyük bir olasılıkla ortadan kaldırılmış olurdu (Tanzi, 1998: 569-570). Dolayısıyla yolsuzluğun ölçülememesi yolsuzluğun ortadan kaldırılamamasına da neden olmaktadır.

Yolsuzluk kavramı insanlığın uygarlaşma döneminden beri varlığını sürdürmektedir. Fakat 90'lı yılların başından beri yolsuzluğun ölçülmesi için araştırma yapılmaktadır (Cockcroft, 2012). Yolsuzlukların ölçülebilmesi için birçok yöntem geliştirilse de çok azı başarılı olabilmıştır. Yolsuzluğun gizliliği sebebi ile yolsuzluğun yapıp yapılmadığı doğrudan bireye yöneltilebilecek bir soru değildir. Bu sebeple anket yapılamaz (Uslaner, 2008). Bu zorluğu aşmak için daha birçok yolun denendiği de bilinmektedir (Ellero, 2015: 43). Uluslararası veri setlerinin ya da algı temelli indekslerin yayınlanması yolsuzluğun çözülmesinde etkili olmuştur. (Rangata, 2008). Yolsuzluk sıralaması, ülkeler arası en popüler konular arasında yer almaktadır. (Spector, 2012).

Günümüzde halen birçok ülkede şubesi olan Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International (TI)) yolsuzluğu ölçmek için Yolsuzluk Algılama Endeksi kurmuş ve bunun üzerinde anket çalışması yapmıştır (Harrison, 2007). Yolsuzluk Algılama Endeksi neredeyse her ülkede bulunan yolsuzluk seviyelerinin değerlendirmesini yapmaktadır. (Lambsdorff, 2007).

1995 yılında başlanan bu çalışma yıldan yıla ülkelerdeki yolsuzluk düzeylerini ölçerek, birçok ülke üzerinde uygulama yapmaktadır. 2012 öncesi ülkelerin değerlendirmesi 1–10 arası sıralanırken, 2012 sonrası 0-100 arası sıralanmaktadır. Raporlara göre, en az yolsuzluk olan ülkeler 0, en çok yolsuzluk yapılan ülkeler ise 100 ile belirtilmektedir. (Harrison, 2007). CPI çeşitli risk alanlarını ve farklı iş adamlarına sunulan ya da onlar tarafından yapılan anketleri de kendi anketlerine dahil edebilmektedir. (Lambsdorff, 2007). Başarılı bir yolsuzluk endeksinin ya da göstergesi dört özelliğe sahiptir. Bunlar (Bayar, 2007: 6):

- ✓ *Güvenilirlik:* Ölçümün hazırlanmasında rol oynayanlar nesnel olmalı ve bazı kesimlerin görüşünü değil genel görüşü yansıdan bir ölçüm olmalıdır.
- ✓ *Geçerlilik:* Reelde ölçülmek istenenin dışına çıkmadan ölçülecek olana odaklanılmalıdır.
- ✓ *Doğruluk:* Hatasız bir ölçüm olmalı ve standart sapmalar büyük olamamalıdır. Buna ek olarak ankete cevap veren kişi sayısının artırılması doğruluğu artıracak da belirtmekte fayda vardır.
- ✓ *Kesinlik:* Nicelik her neyi ölçüyorsa tüm özne ve nesneler kesin/net olmalı ve sorun anlaşılır şekilde belirtilmelidir (İşler ve Kutluay, 2020: 33).

Dünya Bankası bu yolsuzluğun ölçülmesinde dört farklı ölçüt belirtmiştir. Bunlar; net varlık değerlendirmesi, tutuklamalar ve mahkumiyetler, anket metodu, makroekonomik ampirik araştırmalar (World Bank, 1997: 25-27). Bu ölçütlere uygun kullanılan en etkili yöntem anket yöntemidir. Ülkelerin yolsuzluk endeksi sayesinde uluslararası kuruluşların da ülkelere karşı yaklaşımı değişmektedir.

Kurumlarda ve ülkelerdeki yolsuzluklar ile ilgili en popüler endeksler şunlardır: *Uluslararası İş Dünyası Endeksi (BI)*, *Uluslararası Ülke Risk Danışmanlığı Endeksi (ICRG)*, *Uluslararası Şeffaflık Örgütü Rüşvet Verenler Endeksi (BPI)*, *Global Rekabet Edebilirlik Endeksi*, *Küresel Yolsuzluk Barometresi (GCB)* *Uluslararası Şeffaflık Örgütü (TI) Yolsuzluk Algılama Endeksidir*. Bunun yanı sıra, bu endekslerin hepsi birçok gözlemcinin görüşüne ve somut verilere dayanmamaktadır (Amundsen, 1999: 7).

4. LİTERATÜR TARAMASI

Yolsuzluk üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde “*ahlakçılar*” ve “*revizyonistler*” olmak üzere iki farklı görüş olduğu görülmektedir. Ahlakçılar, yolsuzluğun mutlak olarak kaldırılması gerektiğini düşünürken; revizyonistler, yolsuzluğun çarkın işleminde önemli bir etken olduğunu ileri sürmektedir. Bu doğrultuda revizyonistler yolsuzluğu “*tekerleğin içindeki yağ*” olarak işlemektedir ve ekonominin ilerlemesinde önemli bir etkidir. Bu hipotezin en önemli savunucuları Leff (1964), Leys (1965), Nye (1967), Huntington (1968), Friedrich (1972), Lui (1985) ve Acemoğlu ve Verdier (1998)'dir.

Ancak bu noktada ahlakçılara göre yolsuzluk “tekerlek içerisinde kum” olarak ele alınmıştır. Ahlakçılar yolsuzluğun ekonomiyi büyük ölçüde olumsuz etkilediği savunmuştur. Bu hipotezin en iyi savunulduğu çalışmalar Gould ve Reyes (1983), Mauro (1995, 1996), Wei (1997), Tanzi ve Davoodi (1997), Gupta vd. (2000), Pellegrini ve Gerlach (2007), Rock ve Bonnett (2004)’dir. Çalışma kapsamında yolsuzluk üzerine yapılan çalışmalar arasından zaman serisi ve panel analiz yöntemi ile durum değerlendirmesi yapan çalışmalardan bazılarının literatür taraması Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Literatür Taraması

Yazar	Değişkenler	Sonuç
Tanzi & Davoodi (1997)	Yolsuzluk, Kamu Yatırımları, GSYİH, Hükümet Gelirleri ve Harcamaları, Altyapı Kalitesi	Yolsuzluğun kamu yatırımlarını düşürdüğünü dolayısıyla yatırımların azaldığını ve bu açıdan ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir.
Salisu (2000)	Vergi Yüklü, Vergi Sayısı, Kamuda Çalışan Sayısının Genel İstihdama Oranı, GSYİH, Yolsuzluk	Nijerya’da yolsuzluğun kayıt dışı ekonomiye olan etkisinin incelenmesi için Multiple Indicators and Multiple Causes (MIMIC) modelini kullanmıştır. Sonucunda yolsuzluğun ekonomik büyümeyi olumsuz ve istatistiki olarak anlamlı, şekilde etkilediği görülmüştür.
Akçay (2002)	GSYİH, Yolsuzluk Endeksi, Eğitim Seviyesi, Yatırımlar, Nüfus Artışı, Enflasyon	54 farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkede EKK (en küçük kareler yöntemi) kullanılarak analiz yapılmıştır. Çalışma sonucunda yolsuzluğun ekonomik büyümeyi negatif yönlü etkilediği görülmüştür.
Pellegrini & Gerlach (2004)	Yolsuzluk, Gelir, Yatırım, Eğitim Seviyesi, Açıklık, Siyasi Dengesizlik,	33 Afrika ülkesinde 1982-2004 tarihleri arası yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Çalışma sonucunda yolsuzluğun yatırımlar yolu ile ekonomik büyümeyi önemli ölçüde etkilediği görülmüştür.
Drury vd. (2006)	Büyüme, Yolsuzluk, Yaşam Beklentisi, GSYİH, Nüfus Artışı, Tropikal İklim, Hükümet Harcamaları	1982-1997 aralığını kapsayan çalışmada demokratik ülkelerde yolsuzluk ekonomik büyümeyi anlamlı olarak etkilemezken, demokrasinin olmadığı ülkelerde yolsuzluğun ekonomik büyümeyi büyük ölçüde negatif etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
Yapraklı (2008)	GSYİH, Şeffaflık, Politik İstikrar, Yolsuzluk, İfade Özgürlüğü, Hukuk Üstünlüğü	Çalışma sonucunda ifade özgürlüğü, şeffaflık, politik istikrar ve hukukun üstünlüğü değişkenlerinin ekonomik büyümeyi negatif etkilediği, yönetimin etkinliği ve yolsuzluğun önlenmesi değişkenlerinin ise ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği görülmüştür.
Huang (2012)	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Tüfe, Gine Katsayısı, Hükümet Harcamaları, Dış Ticarete Bağımlılık, İnsan Sermayesi	Asya ülkesinde 1995-2010 yılları arasında yolsuzluk, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi Panel Vektör Hata Düzeltme Modeli kullanarak incelemiştir. Sonuç olarak yolsuzluğun ekonomik büyümeyi arttırdığını belirtmiştir.
Johnson vd. (2013)	Yolsuzluk, Eğitim, Nüfus Artışı, Ekonomik Özgürlük, Emek Piyasası Özgürlüğü, Emek Başına Sermaye Kaydı, Vergi Yüklü, Hükümet Harcamaları	Çalışmalarında regülasyonu; devletin ekonomiye hangi kapsamda müdahale ettiğini açıklamak için kullanmışlardır. Bu kapsamda regülasyonun düşük olduğu yerlerde yolsuzluk ekonomiyi olumlu yönde etkilerken, yüksek olduğu yerlerde ise anlamlı bir sonuca ulaşamamıştır.

5. EKONOMETRİK ANALİZ

5.1. Veri Seti, Ekonometrik Yöntem ve Model

Çalışmanın verileri, 1995-2020 yılları arası olmak üzere toplam 26 gözlemden ve yıllık olarak oluşturulmuştur. Çalışmada Ekonomik Büyüme (GDP per capita) bağımlı değişken, Yolsuzluk (CPI Index- Transparency International The Global Coalition Against Corruption) İşsizlik (Unemployment ILO Estimation Model), Enflasyon (Inflation), Nüfus Artışı (Total Population Growth) bağımsız değişkenler, Hane Halkı Kredi Kartı Harcaması (Household Credit Card Spending Real Index), İnternet Erişimi (İnternet Access By Population (%)) ise kontrol değişkenler olarak belirlenmiştir. Tablo 3’te araştırmada kullanılan veriler, açıklamaları ve verilerin elde edildiği kaynaklar gösterilmektedir.

Tablo 3: Veriler, Açıklamaları ve Veri Kaynağı

Değişkenler	Açıklamaları	Veri Kaynağı
Ingdp	Ekonomik Büyüme (Kişi Başı, yıllık %)	World Bank*
cor	Yolsuzluk Endeksi	CPI Index**
lnun	İşsizlik	World Bank*
lnenf	Enflasyon	World Bank*
lnpop	Nüfus Artışı	World Bank*
krenx	Hane Halkı Kredi Kartı Harcaması Gerçek Endeksi	EDVS***
lnint	İnternet Erişimi	World Bank*

Not: * World Bank: <https://data.worldbank.org/> , Erişim Tarihi: 01.01.2022.

** CPI Index: <https://www.transparency.org/> , Erişim Tarihi: 01.01.2022.

*** EDVS: <https://evds2.tcmb.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 01.01.2022.

Değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlamak için alternatif bir model üretilmiştir. Modelde ekonomik büyüme bağımlı değişken, yolsuzluk, enflasyon, işsizlik ve nüfus artışı bağımsız değişken; internet erişimi ve hane halkı kredi kartı kullanımı ise kontrol değişkenler olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda model aşağıdaki gibidir;

$$\ln gdp_{it} = \beta_0 + \beta_1 cor_{it} + \beta_2 \ln un_{it} + \beta_3 \ln en_{it} + \beta_4 \ln pop_{it} + \beta_5 \ln krenx_{it} + \beta_6 \ln int_{it} + \varepsilon_{it}$$

i : 1 T: 1995,..., 2020

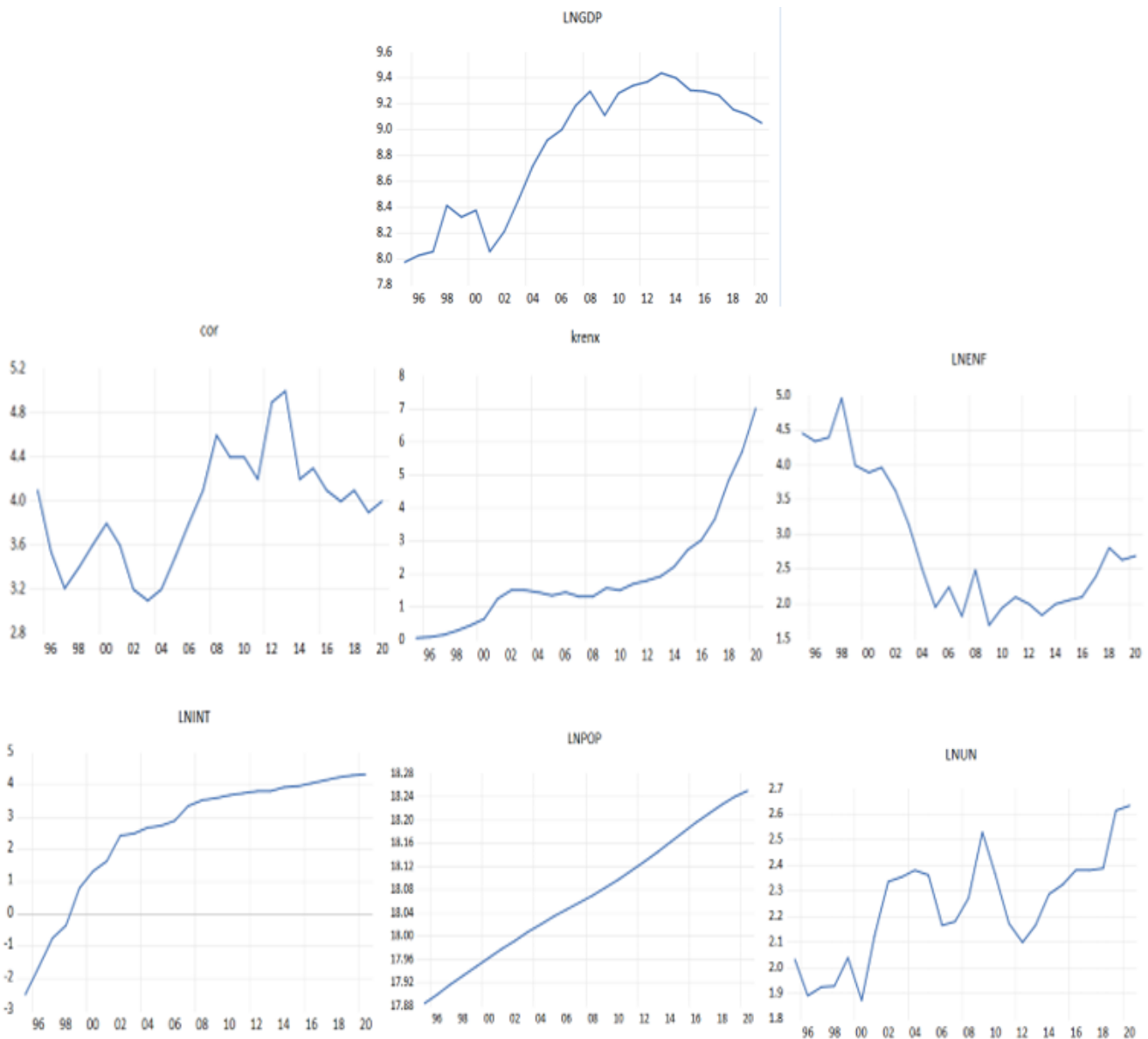
✓ β_0 = sabit regresyon katsayısı

✓ ε_{it} = tesadüfi hata terimi

Çalışmada ekonomik büyüme üzerinde yolsuzluğun etkilerini incelemek için zaman serisi analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda değişkenlerin öncelikle birim kök analizi yapılmıştır. Çıkan sonuçlara göre kısa ve uzun dönemli ilişkilerin analizi için ARDL testi uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde Eviews paket programı kullanılmıştır.

5.2. Ekonometrik Analiz Sonuçları

Çalışmada birim kök testlerine geçmeden önce değişkenlerin sabit ve/veya trend içerip içermediğini kontrol etmek amacıyla grafikleri analiz edilmiştir. Şekil 1’de değişkenlere ait grafikler verilmiştir.

Şekil 1: Bağımlı, Bağımsız ve Kontrol Değişkenlere Ait Grafikler

Şekil 1’den görüldüğü üzere değişkenlerin tamamının hem sabit hem de trend içermektedir. Yapılacak olan birim kök analizi bu durum dikkate alınarak gerçekleştirilecektir.

5.2.1. Birim Kök Analizi

Ekonometrik analizlerde uygulanacak testlerin doğru sonuçlar verebilmesi için değişkenlerin durağanlık seviyelerinin bilinmesi önemlidir. Dickey ve Fuller (1979,1981) tarafından oluşturulan DF (Dickey&Fuller) birim kök testi ve ADF (Augmented Dickey Fuller) birim kök testi değişkenlerin durağanlık seviyelerinin tespit edilmesinde kullanılmaktadır. Çalışmamızda kullanılan ADF birim kök testinin hipotezi ve alternatif hipotezi şu şekildedir:

H_0 : Birim kök vardır.

H_1 : Birim kök yoktur.

Serilerin birim kök içermesi durağan olmadıklarını, birim kök içermemesi ise durağan olduklarını göstermektedir. Bu aşamada serinin zaman içerisinde başlangıçtan itibaren aynı çıktıyı ürettiği belirlenirse yani serinin durağan olduğu anlaşılırsa genellikle yapılması gereken işlem serilerin trendlerinden arındırılmasıdır. Diğer yandan seriler durağan değilse yani rastlantısal bir düzene sahipse bu durumda ise değişkenlerin farkları alınarak serinin durağanlaşması sağlanır.

ADF birim kök testinin uygulanmasında kullanılan eşitlikler şu şekildedir (Dickey ve Fuller, 1981: 1057-1072):

$$\Delta X_t = \beta_0 + \beta_1 X_{t-1} + \sum_{i=1}^k \lambda_i \Delta X_{t-i} + u_t$$

$$\Delta X_t = \beta_0 + \beta_1 X_{t-1} + \beta_2 \text{trend} + \sum_{i=1}^k \lambda_i \Delta X_{t-i} + u_t$$

Eşitlikler incelendiğinde X değişkeni test edilen seriyi, Δ : fark operatörünü, β ve λ parametreleri ise doğrusal zaman trendleri temsil etmektedir. Eşitlikte bulunan u_t parametresi de serinin hata terimini vermektedir. ADF birim kök testinin sonucunda testin istatistik değerinin kritik değerinden büyük olması durumunda boş hipotez reddedilmektedir. Bu doğrultuda çalışmamızda kullanılan seri analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: ADF birim Kök Analizi Sonuçları

	Değişkenler						
	Ingdp	Cor	Inenf	Inunt	Inpop	krenx	Inint
Seviyede	0.914	0.443	0.923	0.185	0.004	1.000	0.115
1. Farkında	0.000	0.001	0.000	0.000	--	0.753	0.002
2. Farkında	--	--	--	--	--	0.000	--

Tablo 4'te verilen ADF birim kök testi sonuçlarına göre bağımlı değişken olan ekonomik büyümenin birinci seviyede durağan olduğu yani I (1) düzeyinde olduğu test edilmiştir. Yolsuzluk, enflasyon, işsizlik ve internet erişimi değişkenlerinin de aynı şekilde birinci seviyede durağan yani I (1) olduğu görülmüştür. Ancak hane halkı kredi kartı kullanımı değişkeni ikinci seviyede durağanlaşmış ve I (2) olarak bulunmuştur.

5.2.2. ARDL Analizi

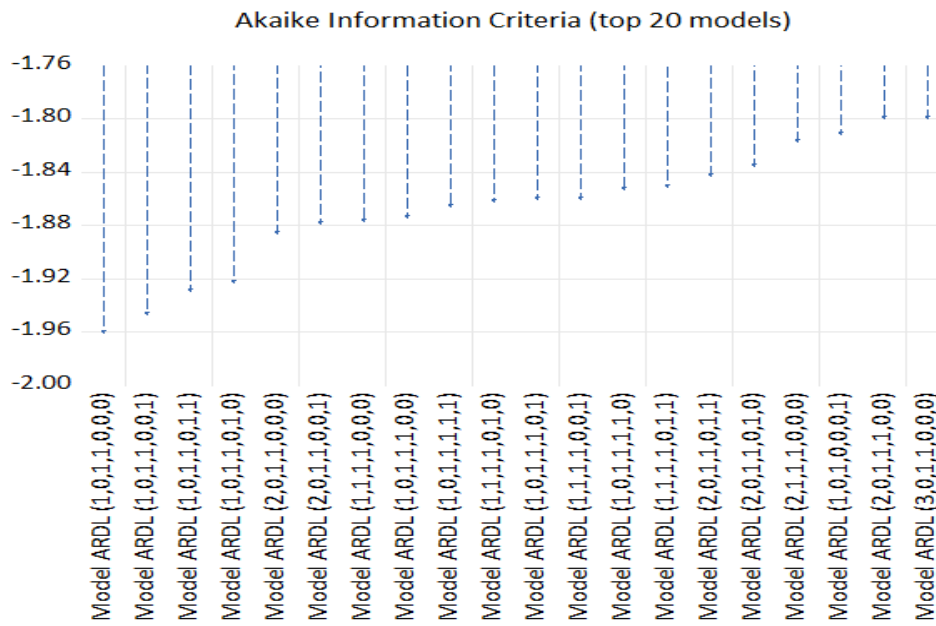
Eşbütünleşme analizinin yapılabilmesi için değişkenlerin tamamının aynı seviyede olması gerekmektedir. Aynı seviyede durağan değişkenlere Standart VAR analizi uygulanarak değişkenler arasındaki ilişki yorumlanmaktadır. Ancak değişkenlerin farklı seviyelerde durağan olması eşbütünleşme testinin sonuçlarının geçersiz olmasına neden olmaktadır. Bu durumda Peseran ile Shin (1997) tarafından geliştirilen ve değişkenlerin farklı seviyelerde durağan olduğu serilerde de uygulanabilen ARDL (Autoregressive Distributed Lag) testi uygulanmaktadır. ARDL testi aynı zamanda Sınır (Bount) testi olarak da bilinmektedir. ARDL testine ek olarak Standart F testi uygulanarak uzun dönemli ilişkinin analizi gerçekleştirilmektedir. ARDL testinin temel eşitliği şu şekildedir:

$$\Delta y_t = \alpha + \sum_{i=1}^m \beta_1 \Delta y_{t-i} + \sum_{i=1}^m \beta_2 \Delta x_{t-i} + \beta_3 y_{t-1} + \beta_4 x_{t-1} + e_t$$

Eşitliğin temel hipotezi; $H_0: \beta_3 = \beta_4 = 0$ şeklinde belirlenmiştir. Bahmani-Oskooee ve Goswami (2003) tarafından yapılan çalışma sonucunda Standart F testinin gecikme uzunluğuna olan duyarlılığı kanıtlanmıştır. Bu doğrultuda gecikme uzunluğunun (m) belirlenmesi bu aşamada önem arz etmektedir. İncelenen seride AIC ve/veya SC gibi kriterlere göre gecikme düzeyleri tespit edilir (Yılancı ve Özcan, 2010: 21-33).

Pesaran vd. (2001) tarafından hipotezin değerlendirileceği kritik değerler belirlenmiştir. Burada sabit ve trende uygulanan kısıtlamalara, serinin sabit veya deterministik trend içermeye durumuna göre farklı tablo değerleri alınmaktadır. Modelde bulunan değişkenlerin I(1) veya I(0) olup/olmaması, modelde kaç değişkenin yer aldığı, modelde sabit ve/veya trend olması, örneklem boyutu F testinin standart olmayan bir dağılıma sahip olmasına neden olmaktadır.

Bu aşamada dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise hata terimi katsayısının 0 ile -1 arasında olmasıdır. Hata terimi katsayısı bu aralıkta ise uzun dönemde bir yaklaşma vardır. Katsayının -1 ve -2 arasında olması durumunda uzun dönemde denge değerlerinin azalan şekilde dalgalanmalar yaparak dengeye ulaştığı sonucu çıkarılabilir. Diğer yandan katsayı değerinin pozitif ya da -2 değerinden küçük olması halinde uzun dönemde dengeden uzaklaştığı sonucuna ulaşılır (Allam ve Quazi, 2003:97). ARDL analizi için uygun olan gecikme uzunluğunun belirlenmesinde Akaike Bilgi Kriteri kullanılmıştır. Şekil 2’de modele uygun olan gecikme uzunluğu görülmektedir.

Şekil 2: Akaike Bilgi Kriteri Gecikme Uzunluğu Tespiti

Kurulacak model için en uygun gecikme uzunluğu Şekil 2’de verilen Akaike Bilgi Kriterine göre Model ARDL (1,0,1,1,0,0,0) olarak görülmektedir. Model için uygun olan gecikme uzunluğu tespit edildikten sonra uzun dönemli bir ilişkinin olup olmadığını test etmek için F testi uygulanmıştır.

Tablo 5: F Testi Sonuçları

F İstatistiği	Değerler	Alt Sınır	Üst Sınır
9.057	% 10	1.75	2.87
	% 5	2.04	3.24
	% 2,5	2.32	3.59
k=6	% 1	2.66	4.05

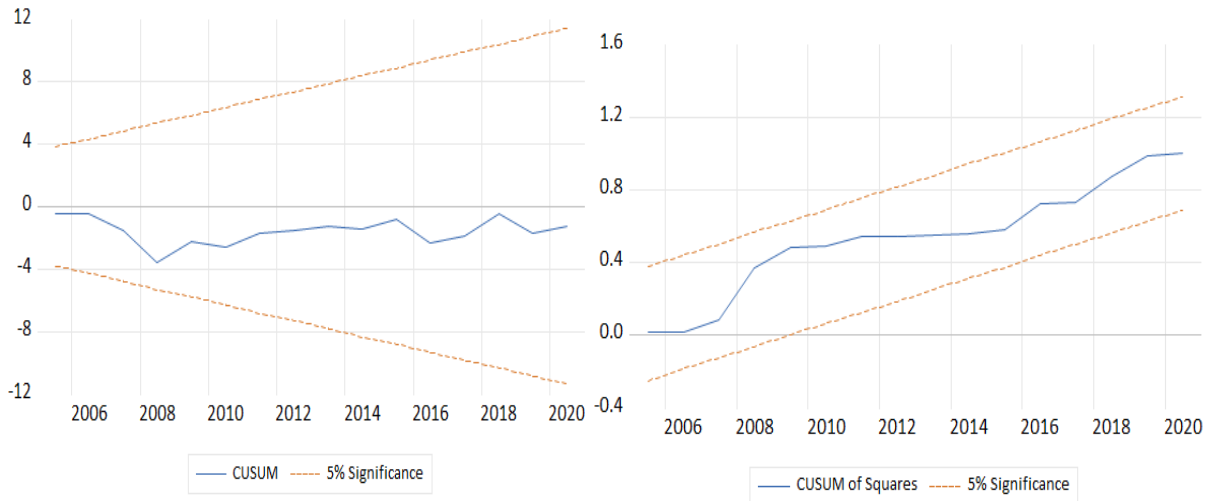
Tablo 5’te verilen sonuçlara göre H₀ hipotezi reddedilmektedir. Yani serilerde eş bütünleşme vardır. Var olan ilişkinin tespitinde gecikmesi dağıtılmış otoregresif model (ARDL) analizi kullanılmıştır. Tablo 6’te ARDL analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6: ARDL Analizi Sonuçları

Uzun Dönem İlişkisi				
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	T-İstatistik	Olasılık
Cor	-0.063	0.397	-0.159	0.875
Krenx	-0.598	0.491	1.216	0.241
Lnfnf	0.186	0.459	0.404	0.691
Lnint	0.182	0.195	0.930	0.365
Lnpop	0.521	0.167	3.114	0.006
Lnun	-0.618	0.973	-0.635	0.534
Kısa Dönemli İlişki				
Değişken	Hata Düzeltme Katsayısı	Hata Düzeltme Katsayısı Olasılık		
Eş Bütünleşme (-1)	-0.214	0.000		

ARDL analizi sonucunda modele ekonomik büyümenin, enflasyonun ve hane halkı kredi kartı kullanımı değişkenlerinin birinci gecikmeleri dahil edilmiştir. Ekonomik büyüme bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Tablo 6'da ki sonuçlara göre olasılık değerleri anlamsız olsa bile yolsuzluk, işsizlik ve hane halkı kredi kartı kullanımı değişkenleri ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Diğer taraftan ekonomik büyümeyi; nüfus artışı, enflasyon ve internet erişimi ise pozitif yönde etkilemektedir. ARDL analizi sonucunda hata düzeltme katsayısının -1 ve 0 arasında, yani istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yani değişkenler arasındaki uzun dönemde meydana gelen bir sapma bir sonraki dönemde %21 oranında bir yaklaşıma göstermektedir. Buradan hareketle yapılan hesaplamalar sonucunda kısa dönem dalgalanmaların, uzun dönem dengesine 4.67 dönem sonunda yakınsayacağı tespit edilmiştir.

Analizin istikrarlı olup olmadığının test edilebilmesi için CUSUM testi ve CUSUM of Squares testi uygulanmıştır. Bu doğrultuda aşağıda Şekil 3'te normallik, CUSUM ve CUSUM of Squares test sonuçları verilmiştir.

Şekil 3: CUSUM Testi ve CUSUM of Squares Testi

Şekil 3'te görüldüğü üzere yapılan CUSUM testi sonucunda yapısal kırılma olmadığı görülmektedir. CUSUM of Squares Testi de bu sonuçları desteklemektedir. Kareleri alınmış değişkenlerinde yapısal kırılma içermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara ek olarak modelin tutarlılığının analiz edilebilmesi için normallik ve F testi sonuçlarına da bakılmıştır. Normallik testi olasılığı 0.354 olarak tespit edilmiştir. Yani ana kütle hata terimi belirlenen değerin etrafında simetrik olarak dağılım göstermektedir. F testi sonucunda ise olasılık değeri 0.342 olarak çıkmıştır. Bu durumda F testinin olasılık değeri 0.01 değerinden büyük olduğu için model hata içermemektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yolsuzlukla ilgili literatür incelendiğinde özellikle bir kısım araştırmacılar olumlu etkilerden söz etseler de genellikle gelişmekte olan ülkelerde yolsuzluk büyük çoğunlukla ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir. Çalışmanın elde ettiği bulgulara bakıldığında yolsuzluğun, ekonomik büyüme üzerinde negatif etkisinin olduğu kanıtlanmaktadır. Aynı zamanda sonuçlara göre işsizlik ve hane halkı kredi kartı kullanımının da ekonomik büyümeyi negatif etkilediği görülmektedir. Diğer yandan nüfus artışı, enflasyon ve internet erişimi ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkilemektedir.

Yolsuzlukla mücadelede uzun vadeli planlar daha başarılıdır. Öncelikle yolsuzluğun, tespit edildiği noktaya hangi kanallar yoluyla aktarıldığı bulunmalıdır. Ülkemizde yolsuzlukla mücadelede var olan çalışmalara alternatif stratejiler geliştirilmelidir. Bu stratejilere örnek verilecek olursa:

- ✓ Özel ve kamu sektöründe kurumsal şeffaflığın daha çok kontrolünün sağlanması,
- ✓ Özellikle kamu kurumlarında yozlaşmış davranışlara tolerans gösterilmemesi,
- ✓ Toplumu üretmeye yönlendiren teşviklerin artırılması,
- ✓ İstihdam imkânı yüksek olan küçük işletmelerin sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- ✓ Öğretim noktasında ağır basan eğitim sisteminin, ahlaki boyutta da yeterli düzeye getirilmesi,
- ✓ Gelişen teknoloji ile nakitsiz ekonomiye geçişte, güvenlik sistemlerinin daha dikkatli geliştirilmesi.

Bu gibi önemli noktalara yoğunlaşılar ise yolsuzluğa karşı daha güçlü bir savunma mekanizması geliştirilebilir. Günümüz ve gelecek için yolsuzluğun ekonomik boyutunu incelemek üzere yapılan araştırmalarda teknolojinin

de yer alması gerekmektedir. Özellikle sanal alışverişlerin her geçen gün arttığı ve nakitsiz ekonomi alanında ilerlemelerin yaşandığı göz ardı edilmemelidir. Gelecekte ekonomik büyümenin en önemli unsurlarından birini bu alanın oluşturacağı görülmektedir. Sanal savunma sistemlerinin zayıf olması yolsuzluğun daha ağır tahribatlarına neden olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D. ve Thierry V. (1998). *Property Rights, Corruption and the Allocation of Talent: A General Equilibrium Approach*, Economic Journal, Vol. 108, No. 450.
- Akçay, S. (2002). *Corruption and Economic Growth: A Cross-National Study*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 57(1); 1-13.
- Amundsen, I. (1999). *Political Corruption: An Introduction to the Issues*. WP 1999: 1-7.
- Alam, I. ve R. Quazi (2003). *Determinants of Capital Flight: an econometric case study of Bangladesh*, International Review of Applied Economics, 17 (1), 85-103.
- Bayar, G. (2007). *Türkiye’de Yolsuzluğun Nedenleri Ekonometrik Bir İnceleme*. Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni.
- Berkman, Ü. (2022). *Yolsuzluğun Etkileri ve Sonuçları: Literatürdeki Görüşler ve Tartışmalar*, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/43/3/umit_berkman.pdf, Erişim Tarihi: 18.01.2022.
- Cockcroft, L. (2012). *Global corruption: Money, power and ethics in the modern world*. London: I.B.Tauris.
- Dickey, D.A. and Fuller, W.A. (1979). *Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a Unit Root*, Journal of American Statistical Association, 74, 427-431. Dickey,
- D.A. and Fuller, W.A. (1981). *Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series Analysis with a Unit Root*, Econometrica, 49, 1057-1072. With a Unit Root. Econometrica, 49(4), 1057-1072.
- Dominic, Gasbarro, M. (2014). <https://blog.iese.edu/ethics/2014/11/06/corruption-10-possible-causes/><https://blog.iese.edu/ethics/2014/11/06/corruption-10-possiblecauses/u.t>. Erişim Tarihi: 09.01.2022.
- Drury, A., Cooper, J. K. & Lusztig, M. (2006). *Corruption, Democracy and Economic Growth*, International Political Science Review, Vol. 27, No. 2.
- Ellero, J. (2015). *Crumbling Housing And Failed Promises: A Critical Study Of Corruption In Low Cost Housing In The Phoenix Area*. Master Dissertation, University Of Kwazulu-Natal.
- Engle R.F., Granger C.W.J. (1987). *Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing*, Econometrica, 55(2), 251-276.
- Friedrich, Carl J. (1972). *The Pathology of Politics, Violence, Betrayal, Corruption, Secrecy and Propaganda*, New York: Harper And Row.
- Gould, D.J., Jose A.R. (1983). *The Effects of Corruption on Administrative Performance*, World Bank Staff Working Paper No. 580, Washington, DC: The World Bank.
- Gupta, S., Hamid R. D., & Tiongson, E. (2000). *Corruption and the Provision of Health Care and Education Services*, IMF Working Paper, WP/00/116.
- Harrison, E. (2007). *Corruption*. Development in Practice, 17(4-5), 672-678.
- Huang, C.J. (2012). *Corruption, Economic Growth, and Income Inequality: Evidence from Ten Countries in Asia*. World Academy of Science, Engineering and Technology ICRG, Vol: 66, 354-358.
- Huntington, S. P. (1968), *Political Order in Changing Societies*, New Haven, Ct: Yale University Press.
- İşler, K., Kutluay Tutar, F. (2020). *Yolsuzlukla Mücadele: Seçilmiş Ülke Örnekleri*. İzmir Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1), 30-41.
- Johnson, N. D., Ruger, W., Sorens, J., & Yamarik, S. (2013). *Corruption, Regulation, and Growth: An Empirical Study of the United States*. George Mason University, Department of Economics, Working Paper No. 13-21.
- Lambsdorff, J. (2007). *The institutional economics of corruption and reform: Theory, evidence and policy*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Leff, Nathaniel H. (1964). *Economic Development through Bureaucratic Corruption*, American Behavioral Scientist, Vol. 8, No. 3.
- Leys, Colin (1965), "What is the Problem about Corruption?", Journal of Modern African Studies, Vol.3, No.2.
- Lui, Francis T. (1985). *An Equilibrium Queuing Model of Bribery*, Journal of Political Economy, Sayı: 93.
- Mauro, Paolo (1995). *Corruption and Growth*, Quarterly Journal of Economic, Vol. 110, No 3.
- Mauro, Paolo (1996). *The Effects of Corruption on Growth, Investment, and Government Expenditure*, IMF Working Paper WP/96/98, Washington, DC: International Monetary Fund, Sept.
- Mutuafethu, J., M. (1997). *Developing A Work Ethic in the Public Sector Political and Administrative Corruption*, (Seminar), IAS and TODAE, Ankara s.191
- Nye, J. S. (1967). *Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis*, American Political Science Review, Vol. 61, No. 2.
- Pellegrini, L., & Gerlagh, R. (2004). *Corruption's effect on growth and its transmission channels*. Kyklos, 57 (3), 429-456.
- Pellegrini, L., Reyer G. (2007). *Causes of Corruption: A Survey of Cross Country Analyses and Extended Results*, Economics of Governance, Vol. 9, No. 3.
- Pesaran, H.M., Shin Y. ve Smith R.J. (2001). *Bounds Testing Approach to the Analysis of Level Relationships*, Journal of Applied Econometrics, 16(3), 289-326.
- Rangata, M. (2008). *Corruption and Maladministration*. Durban: University of KwaZulu-Natal.
- Rock, M.T, Bonnett, H. (2004). *The Comparative Politics of Corruption: Accounting for the East Asian Paradox in Empirical Studies Of Corruption*, Growth and Investment, World Development, 32(6).
- Salisu, M. (2000). *Corruption in Nigeria*, Lancaster University, Management School, Working Paper, 2000/006, Lancaster, UK.
- Spector, B. (2012). *Detecting corruption in developing countries: Identifying causes/strategies for action*. Virginia: Kumarian Press.
- Tanzi, V., and Davoodi, H. (1997). *Corruption, Pubic Investment, and Growth*. International Monetary Fund, IMF Working Paper No:139.
- Tanzi, Vito (1998). *Corruption Around the World Causes, Consequences, Scope, and Cures*, IMF Staff Papers, 45(4), 559-594.
- Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT Erişim Tarihi: 20.01.2022.
- Uslaner, E. (2008). *Corruption, inequality and the rule of law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yapraklı, S. (2008). *Kurumsal Yapının Ekonomik Büyümeye Etkisi: Üst- Orta Gelir Düzeyindeki Ülkeler Üzerine Bir Uygulama*. Ege Akademik Bakış, 8(1); 301-317.
- Yılcı, V. & Özcan, B. (2010). *Yapısal Kırılmalar Altında Türkiye için Savunma Harcamaları ile GSMH Arasındaki İlişkinin Analizi*, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 11(1): 21-33.
- Wei, Shang-Jin (1997). *Why is Corruption So Much More Taxing Than Tax? Arbitrariness Kills*, Cambridge, Massachusetts: National Bureau of Economic Research, <http://papers.nber.org/papers/w6255.pdf> (Erişim Tarihi: 15.01.2022).
- World Bank (1997). *Helping Countries Combat Corruption The Role of the World Bank*, <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corruptn.pdf> , Erişim Tarihi: 10.01.2022.
- World Economic Forum, (2022). <https://www.weforum.org/agenda/2015/05/how-does-corruption-affect-economic-growth/u.t.>, Erişim Tarihi: 25.01.2022.